

वित्तीय वर्ष, २०१५-१६ च्या वार्षिक योजनेतील नियतव्ययाच्या प्रदेशनिहाय संवितरणाकरिता, विदर्भ, मराठवाडा आणि उर्वरित महाराष्ट्र यासाठी विकास मंडळे आदेश, २०११ मधील नियम ७ अन्वये महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांनी दिलेले निदेश.

प्रास्ताविक

१. भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२) अन्वये भारताच्या राष्ट्रपतींनी केलेल्या " महाराष्ट्र राज्य (विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र यांसाठी राज्यपालांची विशेष जबाबदारी) आदेश, १९९४" याद्वारे विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र यासाठी विकास मंडळांच्या क्षेत्रांच्या संबंधात संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१ चा खंड (२) उपखंड (ख) आणि (ग) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या बाबींसाठी, महाराष्ट्राच्या राज्यपालांवर विशेष जबाबदारी सोपवली आहे. दिनांक ५ सप्टेंबर, २०११ रोजी, महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांनी " विदर्भ, मराठवाडा आणि उर्वरित महाराष्ट्र यासाठी विकास मंडळे आदेश २०११" काढला (यात या पुढे ज्याचा उल्लेख "आदेश" असा करण्यात आला आहे) व त्याद्वारे उक्त तीन प्रदेशांसाठी स्वतंत्र विकास मंडळे गठित केली.
२. उक्त आदेशाच्या नियम ७ अनुसार, एकूण राज्याच्या म्हणून असलेल्या गरजांचा विचार करून, विकास मंडळांच्या क्षेत्रांवरील विकास खर्चासाठी निधींचे समन्याय्यतेने नियतवाटप होत असल्याची खात्री करून घेणे, ही महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांची विशेष जबाबदारी आहे.
३. उक्त आदेशाच्या नियम ८ अनुसार, राज्यपाल यांनी केलेले निधींचे किंवा नियतव्ययांचे नियत वाटप, राज्य विधानमंडळापुढे ठेवावयाच्या वार्षिक वित्तीय विवरणपत्रात (पुरवणी अर्थसंकल्पासह) दर्शविण्यात येईल आणि उपरोक्तपणे नियतव्ययांच्या संबंधातील विकास कार्ये, राज्य शासन पार पाडील किंवा पार पाडावयास लावील आणि असे नियतवाटप केलेले निधी हे, एका मंडळाकडून दुस-या मंडळाकडे न वळवता येण्याजोगे असतील. आणखी, नियम ८ नुसार राज्य शासन, सर्व क्षेत्रांकरिताच्या विकास खर्चासाठी प्रदेशनिहाय व प्रवर्गनिहाय नियतव्यय व खर्च यांचे विवरणपत्र देखील तयार करील. या विवरणपत्रामध्ये मागील वित्तीय वर्षासाठीच्या प्रत्यक्ष संवितरित रकमा व प्रत्यक्ष खर्च यांचा तपशील दिलेला असेल.

४. उक्त आदेशाच्या नियम १० नुसार प्रत्येक विकास मंडळाच्या कार्यक्षेत्रासाठी तंत्रशिक्षण व व्यावसायिक प्रशिक्षण यासाठी पुरेशा सोयी उपलब्ध करून देण्यासाठी आणि राज्य शासनाच्या नियंत्रणाखालील सेवांमध्ये नोकरीच्या पुरेशा संधी उपलब्ध करून देण्यासाठी समन्यायी व्यवस्था केली जाईल याची राज्यपाल खातरजमा करतील.

सिंचन क्षेत्रातील अनुशेषाची विद्यमान स्थिती

५. निर्देशांक व अनुशेष समितीने सिंचन क्षेत्रातील (०१.०४.१९९४ रोजीच्या) प्रदेशनिहाय अनुशेषाचे मूल्यमापन केले होते (जोडपत्र-१). सिंचन क्षेत्रातील ०१.०४.१९९४ रोजीचा वित्तीय अनुशेष रु. ७४१८ कोटी होता. वर्ष २००० मध्ये त्याची पुनर्गणना प्रचलित मापदंड विचारात घेऊन रु. ६६१८.३७ कोटी इतकी सुधारीत करण्यात आली होती. सन २००१ पासून हा अनुशेष भरून काढण्याच्या मुख्य उद्देशाने राज्यपाल निदेश देत आले आहेत. मार्च २०११ पर्यंत सर्व जिल्ह्यांमधील वित्तीय अनुशेष भरून निघाला आहे. १ एप्रिल १९९४ रोजी असलेल्या निव्वळ पेरणी क्षेत्राच्या संदर्भात निर्माण केलेल्या सिंचन क्षमतेची रब्बी समतुल्य (रसतु) एककामध्ये राज्य सरासरी ३५.११% होती. अनुशेषांतर्गत जिल्ह्यांसाठी अतिरिक्त निधी उपलब्ध करून दिल्यामुळे भौतिक अनुशेष सुद्धा भरून निघेल असे अपेक्षित होते. मात्र कालापव्यय आणि दर वाढ यांमुळे भौतिक साध्याबाबत अनुरूप कामगिरी झाली नाही.

६. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण यांच्या अहवालानुसार, सिंचन अनुशेष राज्यातील बुलढाणा, अकोला, वाशिम आणि अमरावती या चार जिल्ह्यांमध्ये सध्या अस्तित्वात आहे. यापूर्वी जलसंपदा विभागाने २०१०-११ पासून २०१४-१५ पर्यंतची या भौतिक अनुशेष निर्मूलनाची पंचवार्षिक योजना तयार केली होती. या योजनेनुसार, सन २०१०-११ व सन २०११-१२ मध्ये अनुक्रमे ३७,३१४ हेक्टर आणि ५८,६८३ हेक्टर भौतिक अनुशेष निर्मूलन करण्याचा प्रयत्न करणे अपेक्षित होते. मात्र, या वर्षांचे प्रत्यक्ष साध्य फक्त ९५७० हेक्टर व १३,९२९ हेक्टर एवढेच झाले (जोडपत्र-२). परिणामी, जलसंपदा विभागाला ह्या योजनेचे वार्षिक लक्ष्ये सुधारित करावी लागली आणि योजनेचा कालावधी २०१५-१६ पर्यंत करावा लागला. जोडपत्र-३ मध्ये अमरावती विभागाची भौतिक अनुशेष निर्मूलनाची सुधारित योजना दर्शविण्यात आली आहे. जोडपत्र-४ मध्ये भौतिक अनुशेष निर्मूलनाचा अनुषंगीक वित्तीय कार्यक्रम

दर्शविण्यात आला आहे. वर्ष २०१२-१३ मध्ये निर्धारित २७,५६४ हेक्टर पैकी प्रत्यक्ष भौतिक साध्य ६७५० हेक्टर (रसतु) इतके झाले असल्याचे कळविण्यात आले आहे. त्याचप्रमाणे, जलसंपदा विभागाने कळविल्यानुसार वित्तीय वर्ष २०१३-१४ मध्ये जून २०१४ पर्यंत निर्धारित ५८,५०५ हेक्टर (रसतु मध्ये) पैकी फक्त ३,५६४ हेक्टर साध्य झाले आहे (जोडपत्र २ आणि जोडपत्र ३ पहावे). त्यामूळे जून २०१४ अखेर उर्वरित भौतिक अनुशेष २,२३,७०५ हेक्टर (रसतु) एवढा आहे. राज्यपाल यांनी चिंता व्यक्त केली आहे की, सध्याच्या गतीने नजीकच्या भविष्यात अनुशेष निर्मूलन शक्य होणार नाही. त्यांनी अशीही चिंता व्यक्त केली आहे की, प्रशासकीय बाबी, जसे की सुधारित प्रशासकिय मान्यता आणि निधीचे पुनर्विनियोजन, भूसंपादन आणि पुनर्वसन, वन परवानग्या आणि रिक्त पदे भरणे याबाबत सतत पाठपुरावा करुनही यावर अदयापही समाधानकारकरित्या मार्ग निघाला नाही.

सिंचन क्षेत्रातील नियतवाटपाची तत्वे (जनजाति उपयोजना)

७. राज्यपाल यांनी असे निदेश दिले आहेत की, जनजाती उपयोजने अंतर्गत उपलब्ध निधीचे प्रदेशनिहाय वितरण त्या त्या प्रदेशाची आदिवासी लोकसंख्या आणि आदिवासी उपयोजनेखालील क्षेत्रफळ यांना प्रत्येकी ५०% भारांक देवून करण्यात यावे. जनगणना २०११ नुसार आदिवासी लोकसंख्या यासाठी उपयोगात आणण्यात आली आहे. या तीन प्रदेशांसाठी असलेली आदिवासी उपयोजना निधीच्या हिश्यांची टक्केवारी जोडपत्र ६-ब मध्ये दिलेली आहे.

२०१५-१६ या वार्षिक योजनेमध्ये सिंचन क्षेत्राकरिता नियतवाटप

८. नियोजन विभागाने दिनांक ४ मार्च, २०१५ व १० मार्च २०१५ रोजीच्या पत्रांद्वारे असे दर्शविले आहे की, वार्षिक योजना २०१५-१६ मध्ये जलसंपदा विभागाकरिता रु. ७३५७.३७ कोटी इतके एकूण नियतवाटप उपलब्ध करुन देण्यात आले आहे. यापैकी, रु. १२९६.०८ कोटी इतकी रक्कम पूर नियंत्रण, खार जमिनी, जलविद्युत प्रकल्प, लाभक्षेत्र विकास, महाराष्ट्र जलक्षेत्र सुधार कार्यक्रम, सामाईक योजना (जल विज्ञान प्रकल्प, यांत्रिकीकरण व गुणवत्ता नियंत्रण इ.) आणि घ्यावयाचे प्रकल्पांचा शेल्व निर्माण करणे आणि भूसंपादन कायद्यातील तरतूदी अंतर्गत लोकअदालत अथवा मा. न्यायालयाच्या आदेशानुसार भूसंपादन आणि पुनर्वसन यातील अडचणी मिटविणे यासारख्या

योजनांसाठी राखून ठेवण्याचे प्रस्तावित आहे.या प्रकारची देणी दिल्यामुळे मंडळ निहाय खर्चामध्ये काही असमतोल निर्माण झाल्यास यापुढील निदेशांमध्ये तो समयोजित करण्यात येईल. राज्यपाल यांनी, राज्यशासनाच्या शिफारशीनुसार, ५ आंतरराज्य प्रकल्प आणि गोसीखुर्द राष्ट्रीय प्रकल्पांसाठी पुरेसा निधी प्राथम्याने मिळण्याच्या दृष्टीने हे प्रकल्प निदेशांच्या कक्षेबाहेर ठेवण्यास संमती दिली आहे. आंतरराज्य प्रकल्पांसाठी रु. १०० कोटी आणि गोसीखुर्द राष्ट्रीय प्रकल्पासाठी रु. ७०० कोटी इतके नियतवाटप प्रस्तावित करण्यात आले आहे. जलसंपदा विभागाकरिता उर्वरित रु. ५२६१.२९ कोटी इतके विभाज्य नियतवाटप आहे. यामध्ये आदिवासी उपयोजनेखालील रु. ५० कोटीचा अंतर्भाव आहे. म्हणून जलसंपदा विभागासाठी सर्वसाधारण योजनेअंतर्गत रु. ५२११.२९ कोटी उपलब्ध आहेत.

९. शासनाने दर्शविलेली निधीची उपलब्धता, अनुशेष निर्मूलनाच्या पंचवार्षिक योजनेप्रमाणे लागणारा आवश्यक निधी, आणि एकूण राज्याच्या म्हणून असलेल्या गरजा लक्षात घेऊन, राज्यपाल यांनी असे निदेश दिले आहेत की, वार्षिक योजना २०१५-१६ मध्ये सिंचन क्षेत्राकरिता नियतवाटप खालील प्रमाणे करण्यात येईल.

(i) सिंचन क्षेत्रासाठी एकूण नियतवाटपाच्या विभाज्य तरतूदीमधून, ज्या जिल्हयांचा भौतिक अनुशेष शिल्लक आहे, त्या अमरावती विभागातील ४ जिल्हयांसाठी पुरेसा निधी प्रथम राखून ठेवण्यात येईल. अनुशेष निर्मूलनासाठीच्या निश्चित केलेल्या प्रकल्पांची कामाची प्रगती लक्षात घेऊन राज्यपालांचे असे मत आहे की, या ४ जिल्हयांसाठी रु. १००० कोटी इतकी अतिरिक्त तरतूद करण्यात यावी.

(ii) वर स्पष्ट केल्याप्रमाणे अनुशेष दूर करण्याकरिता आवश्यक निधी राखून ठेवल्यानंतर, राज्यपाल यांनी असे निदेश दिले आहेत की, तीन प्रदेशांमध्ये विभाज्य योजना नियतव्ययाचे वाटप त्या प्रदेशांची लोकसंख्या आणि निव्वळ पेरणी क्षेत्र यातील प्रत्येक घटकाला सम भारांकाच्या आधारे करावे. तीन प्रदेशासाठी निधीच्या हिश्याची टक्केवारी जोडपत्र-६ अ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे आहे.

- (iii) मागील निदेशांमध्ये आर्थिक वर्ष २०१२-२०१३ पर्यंतच्या खर्चाच्या अधिक/तुटीच्या प्रदेशनिहाय दुरुस्त्या अंमलात आणण्यात आल्या आहेत. या दुरुस्त्या आर्थिक वर्ष २०१४-१५, २०१५-१६ आणि २०१६-१७ या तीन वर्षात समान टप्प्यात करण्यात येतील, असे या निदेशात नमूद केले होते. त्यानुसार १५ फेब्रुवारी २०१४ रोजीच्या निदेशातील जोडपत्र ७ फ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे वित्तीय वर्ष २०१५-१६ साठीची दुरुस्ती लागू असेल. (१५ फेब्रुवारी २०१४ च्या निदेशातील जोडपत्र ७ फ हे जोडपत्र ७ मध्ये पुन्हा देण्यात आले आहे.) जोडपत्र ८ मध्ये , अनुशेष निर्मूलनासाठी नियत वाटप (स्तंभ-२) केल्यानंतर उर्वरित नियतव्ययाचे लोकसंख्या व निव्वळ पेरणी क्षेत्र यांचे प्रदेशनिहाय प्रमाणाचे आधारावर केलेले वितरण (स्तंभ-४) आणि वित्तीय वर्ष २०१५-१६ साठीच्या दुरुस्त्यांचा अंतर्भाव (स्तंभ-५) करून जलसंपदा क्षेत्रासाठीचे प्रदेशनिहाय विभाज्य नियतव्ययाचे नियतवाटप दर्शविण्यात आले आहे (स्तंभ-६).
- (iv) राज्यपाल यांनी असे निदेशीत केले आहे की, जरी नक्त प्रत्याक्षी मूल्य (NPV) आणि इतर बाबी यांची गरज अविभाज्य नियतव्ययातून भागविण्यात येत असेल तरी, प्रथमतः गरजेनुसार विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळाकडील उपलब्ध निधीतून हा खर्च भागविण्यात यावा आणि तदनंतर पुढील वार्षिक योजनेच्या अविभाज्य खर्चामध्ये गृहित धरण्यात यावा.
- (v) जनजाति उपयोजनेखालील निधीचे नियतवाटप जोडपत्र-९ मध्ये स्पष्ट केल्याप्रमाणे करावे.
- (vi) सिंचन क्षेत्रासाठी विभाज्य नियतव्ययाचे प्रदेशनिहाय अंतिम नियतवाटप खालील तक्ता १ मध्ये दिल्याप्रमाणे असेल.

तक्ता १. २०१५-१६ साठी सिंचन क्षेत्राचे विभाज्य नियतव्ययाचे प्रदेश निहाय अंतीम नियतवाटप

(रु. कोटी)

प्रदेश	साधारण योजनेअंतर्गत उर्वरित विभाज्य निधीचे नियतवाटप (जोडपत्र पहावे)	आदिवासी उप योजना निधीचे नियतवाटप (जोडपत्र-९ पहावे)	एकूण नियतवाटप
विदर्भ	२५४७.६०	२१.०४	२५६८.६४
मराठवाडा	८७२.०८	२.६९	८७४.७७
उर्वरित महाराष्ट्र	१७९१.६१	२६.२७	१८१७.८८
एकूण	५२११.२९	५०.००	५२६१.२९

१०. अनुशेष असलेल्या अमरावती, अकोला, वाशिम आणि बुलढाणा या जिल्हयांचा अनुशेष दूर करण्यासाठी राखून ठेवलेले परिच्छेद ९ (i) मधील नियतवाटप हे, उर्वरित विभाज्य नियतव्ययातून या जिल्हयांसाठी जलसंपदा विभागाने उपलब्ध करून दिलेल्या नियतवाटपाच्या अतिरिक्त असेल. अनुशेष आणि उर्वरित विभाज्य नियतव्यय यांच्या उपलब्ध झालेल्या एकत्रित नियतवाटपातून या जिल्हयांमधील चालू कामांसाठी, अनुशेष दूर करण्यासाठी अग्रक्रम ठरविलेल्या प्रकल्पांच्या कामांसह, लागणा-या निधीची पूर्तता होईल, अशी अपेक्षा आहे.

११. आणखी राज्य शासनाने, सिंचन क्षेत्रासाठी अर्थसंकल्पाशिवाय बाजारातून कर्जे घेण्याचा मार्ग अवलंबल्यास, अशा प्रकारे उभारलेला पैसा हा, संपूर्ण राज्यासाठी असावा आणि वर दर्शविल्याप्रमाणे, तीन विकास मंडळांमध्ये वरील परिच्छेद ९(ii) मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे समन्यायतेने विभागण्यात यावा. आणखी असे की,

या निदेशामध्ये अंतर्भूत असलेल्या नियतवाटपांशिवाय, सिंचन क्षेत्रासाठी पुरवणी मागण्यांद्वारे अतिरीक्त तरतूद उपलब्ध झाल्यास त्यांचे संवितरण जोडपत्र-६ अ मध्ये स्पष्ट केलेल्या प्रमाणानुसार या तीन विकास मंडळांच्या क्षेत्रामध्ये करण्यात येईल.

१२. वार्षिक योजना २०१५-१६ मधील सिंचन क्षेत्रातील नियतव्ययाचे वितरण हे काटेकोरपणे प्रदेशनिहाय नियतवाटपाच्या प्रमाणात असावे. सचिव (जलसंपदा) यांनी तीनही विभागातील खर्चाचा त्रैमासिक आढावा घ्यावा आणि जशी गरज भासेल तेंव्हा खर्चाबाबतची सुत्रे तंतोतंत जुळण्यासाठी सुधारणेबाबत उपाय योजावेत.
१३. शासनाने अपर मुख्य सचिव (नियोजन), अपर मुख्य सचिव (वित्त), व प्रधान सचिव (जलसंपदा) यांची समिती प्रकल्पनिहाय नियतवाटप अंतिम करील असे कळविले होते. नियतवाटप करतेवेळी समितीने पुर्णत्वाच्या मार्गावर असलेल्या प्रकल्पांना अग्रक्रम द्यावा, जेणेकरून त्यांचे फायदे नजिकच्या काळात शेतकऱ्यांना मिळतील. भूसंपादन, पुनर्वसन, नक्त प्रत्याक्षी मूल्य आणि इतर मान्यता या साठी पुरेसा निधी देण्यात यावा, ज्यायोगे प्रकल्प जलद गतीने पूर्ण होण्याबाबत खात्री होईल.
१४. राज्यपाल यांना असे निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे की, पूर्वी जलसंपदा प्रकल्पांसाठी जमीनीची थेट खरेदी करण्यास परवानगी देण्याचे राज्य शासनाचे धोरण होते मात्र, सध्या ते बंद आहे. यामुळे अनुशेषांतर्गत जिल्ह्यामध्ये भूसंपादनाच्या प्रक्रियेचा वेग अत्यंत कमी झाला म्हणून राज्यपाल यांनी असे निदेश दिले आहेत की, राज्य शासनाने थेट भूमी खरेदी बाबत धोरण तयार करण्याबाबत विचार करावा.
१५. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्रधिकरण अधिनियमाच्या कलम ११ (च) मधील द्वितीय परंतुकानुसार, राज्यपालांच्या निदेशान्वये विदर्भ व मराठवाड्यातील प्रकल्पांना प्रशासकीय मान्यता किंवा सुधारित प्रशासकीय मान्यता देण्याचे अधिकार संबंधित पाटबंधारे विकास महामंडळास असतील, याचा संबंधीत नदी-खोरे अभिकरणांनी वापर करावा. राज्यपाल यांचे असे निदेश आहेत की, अधिनियमातील या तरतुदींची अंमलबजावणी होणे आवश्यक आहे. संबंधीत नदी खोरे अभिकरणांना या जबाबदारीचे पालन करण्यासाठी शासन आवश्यक ती मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित करू शकेल.

१६. राज्यपाल यांचे असे निदर्शनास आले की, भारत सरकारकडून निधी वितरणासाठी विलंब होत असल्यामुळे अनुशेषांतर्गत ४ जिल्ह्यांतर्गत वेगवर्धीत सिंचन लाभ कार्यक्रमाच्या (AIBP) प्रकल्पांच्या अंमलबजावणीच्या वेगावर विपरित परिणाम होतो. म्हणून, राज्यपाल यांचे असे निदेश आहेत की, या चार जिल्ह्यांमध्ये, वेगवर्धीत सिंचन लाभ कार्यक्रमाच्या केंद्रीय निधीच्या वितरणामध्ये पडलेला खंड भरून काढण्यासाठी योग्य ती उपाय योजना करावी आणि दरम्यान केंद्रीय हिस्सा प्राप्त करून घ्यावा. प्रधान सचिव जलसंपदा यासंदर्भात केलेली कार्यवाही राज्यपाल यांचे माहितीस्तव सादर करतील.
१७. तीनही प्रदेशांमध्ये चालू असलेल्या प्रकल्पामध्ये पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक असलेला निधी जोडपत्र-५ मध्ये दर्शविण्यात आला आहे. चालू प्रकल्पांवरील शिल्लक किंमत आणि तसेच साधन संपत्ती "पसरली" जाण्याचे धोके लक्षात घेता, राज्यपाल यांचे असे निदेश आहेत की, जोपर्यंत राज्य शासन चालू प्रकल्पांवरील निधीच्या उपलब्धतेवर परिणाम न होऊ देता निश्चित कालमर्यादित प्रकल्प पूर्ण होण्याच्या दृष्टीने पुरेसा अतिरिक्त निधी उपलब्ध करून देत नाही, तोपर्यंत नविन प्रकल्पांचे काम हाती घेण्यात येवू नये.
१८. विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळाकडील मोठ्या प्रमाणावर रिक्त पदांबाबत राज्यपाल यांना अवगत करून देण्यात आले आहे. याचा अनिष्ट परिणाम अनुशेषांतर्गत जिल्ह्यातील चालू प्रकल्पांच्या प्रगतीवर होत आहे. म्हणून, राज्यपाल यांचे निदेश आहेत की, राज्य शासन इतर प्रदेशातून बदली, नवीन भरती, पदोन्नती इत्यादी मार्गाने चार अनुशेषांतर्गत जिल्ह्यातील सध्या असलेली रिक्त पदे भरेल. आणखी, राज्यपाल यांनी असेही लक्षात घेतले आहे की, या चार जिल्ह्यांतर्गत मंजूर कर्मचाऱ्यांची संख्या चालू प्रकल्पांची संख्या व त्यासाठी नियत वाटप केलेला निधी यांच्याशी अनुरूप नाही. त्यामुळे, राज्यपाल यांनी असे निदेश दिले आहेत की, जलसंपदा विभागाने सादर केलेल्या कामाच्या वेळापत्रकानुसार प्रकल्प पूर्ण होण्यासाठी, तात्पुरत्या स्वरूपातील अतिरिक्त कर्मचारी वर्ग जलसंपदा विभागाने उपलब्ध करून द्यावा. राज्यपाल यांनी या निदेशाची पूर्तता तीन महिन्यांच्या आत करण्याबाबत सूचित केले आहे.

१९. अनुशेषांतर्गत जिल्ह्यात जलदगतीने निर्णय प्रक्रिया आणि निधीचा जास्तीत जास्त वापर होण्याची खात्री होण्यासाठी, निधीचे पुनर्विनियोजन करण्यामध्ये लवचिकता असण्याची गरज आहे. म्हणून, राज्यपाल यांचे असे निदेश आहेत की, अकोला, अमरावती, बुलढाणा आणि वाशिम या चार अनुशेष असलेल्या जिल्ह्यातील प्रकल्पांमध्ये निधीचे पुनर्विनियोजन करण्याचे अधिकार यापुढे कार्यकारी संचालक विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ यांचेकडे असतील. यासाठी, ह्या चार जिल्ह्यांना एक घटक मानण्यात यावा.

सिंचन क्षेत्राव्यतिरिक्त अन्य क्षेत्रातील अनुशेषाची स्थिती

२०. दिनांक १ एप्रिल, १९९४ रोजी निर्देशांक व अनुशेष समितीने सिंचनक्षेत्र वगळता अन्य सर्व क्षेत्रांमधील परिगणना केलेला एकंदरीत अनुशेष हा, रु. ६५८८.७७ कोटी (जोडपत्र-१) इतका होता. वित्तीय वर्ष १९९५-९६ पासून १ फेब्रुवारी २०१५ अखेर पर्यंतचा अनुशेष दूर करण्यावरील झालेला खर्च वजा केल्यानंतर सिंचनाव्यतिरिक्त अन्य क्षेत्रातील अनुशेष रु. ४६४.७६ कोटी गणना करण्यात आला आहे (जोडपत्र-१०). वित्तीय अनुशेष फक्त सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रामध्ये अस्तित्वात आहे.

ऊर्जाक्षेत्र: कृषी पंपसंचाना वीज पुरवठा करणे

२१. ऊर्जा विभागाने कळविल्यानुसार ३१ मार्च २०१४ रोजीच्या कृषी पंप विद्युतीकरणाचा शिल्लक अनुशेष ३५०४५ होता. विभागाने ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, चंद्रपूर आणि गडचिरोली जिल्ह्यांमध्ये २०१४-१५ मध्ये १४००० कृषी पंप विद्युतीकरणाचे उद्दिष्ट ठेवले होते. २०१३-१४ मध्ये ३१ डिसेंबर २०१४ पर्यंत भौतिक साध्य फक्त ५६६३ पंप एवढेच आहे. राज्यपाल यांनी अनुशेष निर्मूलनाच्या कमी वेगाबाबत असमाधान व्यक्त केले आहे.

२२. दि. १३ मार्च २०१३ च्या निदेशामधील परिच्छेद २२ नुसार, राज्यपाल यांनी ऊर्जा विभागास सौर ऊर्जेचा वापर करून कृषी पंप विद्युतीकरणाबाबत व्यवहार्यता अभ्यास (feasibility study) हाती घेण्याबाबत निदेशित केले होते. ऊर्जा विभागाने जरी हा व्यवहार्यता अभ्यास केला असला तरी, विभागाने या अभ्यासाच्या शिफारशींवर पुढील कार्यवाही केली नाही. राज्यपाल यांनी सौर

ऊर्जेद्वारे कृषी पंप विद्युतीकरणाच्या गडचिरोली जिल्हयातील पथदर्शी प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीबाबत झालेल्या दिरंगाई बद्दलही असमाधान व्यक्त केले आहे. विभागाने नुकतीच केंद्र पुरस्कृत कार्यक्रमांतर्गत राज्यात ७५४० सौर कृषीपंप उभारणीची योजना सादर केली आहे. राज्यपाल यांनी असे लक्षात घेतले आहे की, असे सौरपंप जिथे परंपरागत विद्युतजोडणी करणे अवघड जाते अशा भागात उभारणे योग्य राहिल. राज्यपाल यांनी असे निदेशित केले आहे की, दुर्गम वस्त्या जिथे नेहमीचा विद्युतीकरणाचा कार्यक्रम घेणे शक्य नाही तेथे प्राधान्याने सौरपंप उभारणीचा कार्यक्रम घ्यावा. आणखी, जेथे आवश्यक व शक्य असेल तेथे सौरऊर्जेद्वारे घरे, अंगणवाडी, शाळा, प्राथमिक आरोग्य उपकेंद्र, पिण्याच्या पाण्याची योजना आणि रस्त्यांवरील दिवे यांच्या विद्युतीकरणाची योजनाही हाती घ्यावी, ज्यायोगे ग्रामस्थांच्या सर्व गरजा एकत्रीतरित्या पूर्ण होतील.

२३. विभागाने ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, चंद्रपूर आणि गडचिरोली जिल्यांमध्ये २०१५-१६ मध्ये १२५०० कृषी पंप विद्युतीकरणाचे उद्दिष्ट प्रस्तावित केले आहे. त्यासाठी रु. २२० कोटींची मागणी प्रस्तावित केली आहे. राज्यपाल यांचे असे निदेश दिले आहेत की, एवढा नियतव्यय आर्थिक वर्ष २०१५-१६ मध्ये या क्षेत्रासाठी ठेवण्यात यावा. आर्थिक वर्ष २०१५-१६ साठीचे प्रदेशनिहाय नियतवाटप जोडपत्र-११ मध्ये दर्शविले आहे.

उच्च व तंत्र शिक्षण

२४. तंत्रनिकेतनाच्या उपक्षेत्रामध्ये भौतिक अनुशेष पूर्णतः दूर झाला असून अनुशेष योजने अंतर्गत निधी संस्थात्मक अनुशेष निर्मूलनासाठी देण्यात येत आहे. २२ तंत्रनिकेतनाची बांधकामे या योजनेअंतर्गत घेण्यात आली होती, त्यापैकी १५ बांधकामे पूर्ण झाली आहेत. उर्वरित ७ बांधकामे प्रगतीपथावर आहेत. दिनांक ४ मार्च २०१५ च्या सुधारित पत्रकानुसार विभागाने यासाठी आर्थिक वर्ष २०१५-१६ मध्ये रु. १०.३७ कोटींची मागणी प्रस्तावित केले आहेत.
२५. तंत्र माध्यमिक शाळा उपक्षेत्रामध्ये, मुंबई जिल्हा (३०९ जागा) आणि मुंबई उपनगर जिल्हा (२४० जागा) असा एकूण ५४९ विद्यार्थी जागांचा अनुशेष शिल्लक आहे. दिनांक ४ मार्च २०१५ च्या सुधारित पत्रानुसार विभागाने तंत्र माध्यमिक शाळा बांधकामासाठी अर्थिक वर्ष २०१५-१६ मध्ये रु. ५ कोटींची मागणी प्रस्तावित केली आहे.

२६. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था उपक्षेत्रामध्ये विभागाने वर्ष २०१५-१६ मध्ये चालू बांधकामे पूर्ण करण्यासाठी रु. १० कोटींची सुधारित मागणी प्रस्तावित केली आहे. जोडपत्र-११ मध्ये प्रदेशनिहाय व उपक्षेत्रनिहाय आर्थिक वर्ष २०१५-१६ साठीचे नियतवाटप दर्शविण्यात आले आहे.

सार्वजनिक आरोग्य सेवा

२७. दिनांक १ एप्रिल, २००० रोजी सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रामध्ये रु. १३५३.६७ कोटी वित्तीय अनुशेष होता. १ फेब्रुवारी २०१५ पर्यंतचा खर्च विचारात घेता, या क्षेत्रामध्ये रु. ४६४.७६ कोटी चा वित्तीय अनुशेष अद्याप शिल्लक आहे. राज्यपाल यांनी चिंता व्यक्त केली आहे की, गेल्या ४-५ वर्षांमध्ये सार्वजनिक आरोग्य विभागाला अनुशेष निर्मूलनासाठी नियत वाटप केलेल्या निधीपैकी पुरेसा निधी खर्च करणेही शक्य झाले नाही. आणखी, सार्वजनिक आरोग्य विभागाने त्यांनी स्वतः तयार केलेल्या योजनेनुसार अनुशेष निर्मूलनाची गती राखलेली नाही. राज्यपाल यांना सार्वजनिक आरोग्य हे वित्तीय अनुशेष शिल्लक असलेले एकमेव क्षेत्र असल्यामुळे चिंता वाटते. म्हणून, राज्यपाल यांनी असे निदेशित केले आहे की, प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य यांनी अनुशेषांतर्गत कामांचे दरमहा संनियंत्रण करून अहवाल राज्यपाल यांचे माहितीस्तव पाठवावेत.

२८. राज्यपाल यांनी, विभागाने केलेल्या विनंतीनुसार वित्तीय वर्ष २०१५-१६ करिता ग्रामीण रुग्णालये, प्राथमिक आरोग्य केंद्रे व उपकेंद्रे, रुग्णवाहिका, उपकरणे व इतर साधनसामग्री आणि फर्निचर या करिता, रु. १६७.८० कोटी ठेवण्याबाबत निदेश दिले आहेत. हे नियतवाटप जोडपत्र-११ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे आहे.

सिंचन क्षेत्राव्यतिरिक्त अन्य क्षेत्रातील अनुशेष दूर करण्यासाठी नियतवाटप

२९. राज्यपालांनी असे निदेश दिले आहेत की, वार्षिक योजना २०१५-१६ मध्ये सिंचन क्षेत्राव्यतिरिक्त अन्य क्षेत्रांमधील अनुशेष दूर करण्यासाठी रुपये ४१३.१७ कोटी इतक्या रकमेचे नियतवाटप राखून ठेवण्यात यावे. सन २०१५-१६

या वर्षात अनुशेष दूर करण्यासाठी या नियतव्ययाचे प्रदेशनिहाय नियतवाटप खालीलप्रमाणे करण्यात यावे .

अ. क्र.	प्रदेश	अनुशेष निर्मूलनासाठी नियतव्यय (रु. कोटीत)	टक्केवारी
१	विदर्भ	१७०.२३	४१.२०%
२	मराठवाडा	४३.९४	१०.६३%
३	उर्वरित महाराष्ट्र	१९९.००	४८.१७%
४	एकूण	४१३.१७	१००.००%

३०. आणखी, प्रदेशांतर्गत अनुशेष दूर करण्यासाठीचे क्षेत्र-निहाय नियतवाटप जोडपत्र ११ मध्ये दर्शविलेले आहे. राज्यपाल यांनी निदेशित केले आहे की, सिंचन क्षेत्राव्यतिरिक्त अन्य क्षेत्रातील अनुशेष निर्मूलनासाठीचे नियतवाटप काटेकोरपणे निदेशानुसार आणि त्या विभागाच्या नियमित योजनांतर्गत नियतव्ययापेक्षा जास्तीचे असावे .

३१. सार्वजनिक आरोग्य आणि उच्च व तंत्र शिक्षण क्षेत्रांच्या नियतव्ययाचा मोठा भाग चालू स्थापत्य कामांसाठी आहे. राज्यपाल यांनी सार्वजनिक आरोग्य, उच्च आणि तंत्र शिक्षण, नियोजन, वित्त आणि सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांच्यामध्ये समन्वय असण्याच्या आवश्यकतेवर भर दिला आहे, जेणेकरून अनुशेष निर्मूलनासाठीच्या निधीचा वापर होईल आणि अभियान पद्धतीने कामे पूर्ण होतील .

उर्वरित योजनांतर्गत नियतव्ययाचे वाटपाची तत्वे

३२. सिंचन क्षेत्रासाठी असलेले नियत वाटप आणि अनुशेष असलेल्या इतर क्षेत्रांमधील अनुशेष दूर करण्यासाठी असलेला निधी वजा केल्यानंतर, योजनांतर्गत उर्वरित नियतव्ययाचा विभाज्य भाग, तीन प्रदेशांमध्ये त्या त्या

प्रदेशाच्या एकूण लोकसंख्येच्या प्रमाणात संवितरित करण्यात यावा. असे करतांना जनगणना २०११ ची आकडेवारी विचारात घ्यावी. योजनांतर्गत उर्वरित नियतव्ययाच्या प्रदेशनिहाय नियत वाटपात, त्या क्षेत्रामधील त्या त्या प्रदेशांच्या गरजा व विकासाच्या संधी यांचा विचार करुन, त्या तीन प्रदेशांमध्ये क्षेत्रनिहाय वितरण करण्याची लवचिकता असेल. तथापि प्रदेशाची सर्व क्षेत्रीय नियतव्ययाची एकूण रक्कम ही योजनांतर्गत उर्वरित नियतव्ययातील त्या प्रदेशाच्या हिश्याच्या एकूण कमाल मर्यादेच्या अधिन राहिल.

योजनेतर विकास नियतव्ययाचे वाटपाची तत्वे

३३. आदेशाच्या नियम ७ नुसार, एकूण राज्याच्या म्हणून असलेल्या गरजांचा विचार करुन, विकास मंडळांच्या क्षेत्रांवरील विकास खर्चासाठी निधींचे समन्याय्यतेने नियतवाटप होत असल्याची खात्री करुन घेणे, ही महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांची विशेष जबाबदारी आहे. विकास खर्चाच्या नियतव्ययाचे वाटप दोन भागात, योजनांतर्गत आणि योजनेतर, होत असल्यामुळे राज्यपाल यांना समन्यायी नियतव्यय वाटपाची तत्वे योजनेतर विकास नियतव्ययासाठी लागू करणे आवश्यक वाटले. म्हणून राज्यपाल यांनी असे निदेश दिले आहेत की योजनेतर विकास नियतव्ययाचे वाटप तीन प्रदेशांमध्ये त्या त्या प्रदेशाच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात करण्यात यावे. योजनेतर विकास नियतव्ययाच्या प्रदेशनिहाय नियतवाटपात त्या क्षेत्रामधील त्या त्या प्रदेशांच्या गरजा व विकासाच्या संधी यांचा विचार करुन, त्या तीन प्रदेशांमध्ये क्षेत्रनिहाय वितरण करण्याची लवचिकता असेल. तथापि प्रदेशाची सर्व क्षेत्रीय नियतव्ययाची एकूण रक्कम ही योजनेतर विकास नियतव्ययातील त्या प्रदेशाच्या हिश्याच्या एकूण कमाल मर्यादेच्या अधिन राहिल. राज्यपालांच्या पूर्वमान्यतेशिवाय, कोणताही निधी अनुशेष असलेल्या जिल्हयांकडून अनुशेष नसलेल्या जिल्हयांकडे आणि एका विकास मंडळांच्या क्षेत्राकडून दुस-या विकास मंडळाच्या क्षेत्राकडे वळविता येणार नाही.

विकास मंडळे

३४. प्रत्येक विकास मंडळांनी कमीत कमी दोन जिल्हयांचा जिल्हा विकास अहवाल तयार करावा हे निदेश दिनांक १७ मार्च, २०१२ च्या निदेशाप्रमाणे चालू राहतील. जिल्हयांची निवड करतांना विकास मंडळांनी मानव विकास निर्देशांक कमी असलेल्या जिल्हयांना प्राधान्य द्यावे. आणखी, विकास मंडळांच्या

उद्देशानुसार मंडळांनी इतर अभ्यासही घेऊ शकतात. वरील जबाबदा-या पार पाडण्यासाठी राज्यपालांनी प्रत्येक विकास मंडळासाठी रु.२ कोटी राखून ठेवावेत असे निदेश दिले आहेत. नियोजन विभागाने मंडळांच्या आवश्यकतेनुसार त्यांना निधी उपलब्ध करून द्यावा.

प्रदेशनिहाय विकासाचा समतोल यावरील तज्ज्ञ समिती

३५. महाराष्ट्राच्या समतोल प्रादेशीक विकासाच्या प्रश्नावरील उच्चस्तरीय समितीने आपला अहवाल राज्यपाल यांना सादर केला आहे. राज्यपाल यांनी या अहवालाबाबत राज्य शासनाचे मत मागविले आहे. राज्यपाल यांची अशी अपेक्षा आहे की, राज्यशासन हा अहवाल, समितीच्या शिफारशी, नियतवाटपांची तत्वे यांसह विचारार्थ घेईल आणि यावरील आपली मते तातडीने राज्यपाल यांच्या विचारार्थ सादर करेल.

अनुच्छेद ३७१ (२) (क) नुसार राज्यपालांची विशेष जबाबदारी

३६. संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२) (क) आणि विकास मंडळे आदेश २०११ च्या खंड १० नुसार, राज्यपाल यांना प्रत्येक विकास मंडळ क्षेत्रांतर्गत तंत्रशिक्षण व व्यवसाय प्रशिक्षण यांसाठी पर्याप्त सुविधा आणि राज्यशासनाच्या नियंत्रणाखालील सेवांमध्ये नोकरीच्या पर्याप्त संधी उपलब्ध करणारी समन्याय व्यवस्था करण्याबाबतची विशेष जबाबदारी आहे. दिनांक १५ फेब्रुवारी २०१४ च्या निदेशातील परिच्छेद ३१ नुसार, राज्यपालांनी विकास मंडळ क्षेत्र निहाय तंत्रशिक्षण व व्यवसाय प्रशिक्षण यासाठीच्या पुरेशा सुविधा आणि राज्यशासनाच्या नियंत्रणाखालील सेवांमध्ये नोकरीच्या संधी याबाबतच्या सदयास्थितीचा आढावा घेण्याची इच्छा व्यक्त केली होती. राज्यपाल यांनी उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाने गेल्या तीन शैक्षणिक वर्षासाठीची तंत्र शिक्षण व व्यवसाय प्रशिक्षण देणा-या राज्य आणि केंद्र शासन तसेच अनुदानित व विनाअनुदानित खाजगी संस्थाकडील विद्यार्थी प्रवेश क्षमता आणि विद्यार्थी प्रवेशांचे क्षेत्र-निहाय प्रतिनिधीत्व याबाबतची माहिती सादर करण्याचे निदेश दिले होते. राज्यपाल यांनी सामान्य प्रशासन विभागाने राज्यशासनाच्या नियंत्रणाखालील सेवांमध्ये क्षेत्रनिहाय प्रतिनिधित्वाबाबतची आकडेवारी सादर करण्याबाबतही निदेशित केले होते. स्थानिक स्वराज्य संस्था, स्वायत्त संस्था आणि सरकार पुरस्कृत महामंडळे या बाबतची माहितीही यासाठी विचारात घ्यावयाची होती. राज्यपाल यांचे असे निदेश दिले होते की, सदर माहिती, वरील संदर्भात विसंगती असल्यास ती दूर करण्याच्या योग्य त्या शिफारशीसह, जुलै २०१४ पर्यंत सादर

करावी. राज्यपाल यांनी ही माहिती सादर न झाल्याबद्दल खेद व्यक्त केला आहे.

निदेशांचे अनुपालन

३७. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, २००५ चे कलम २१ (१) व (२) मधील तरतुदीनुसार, राज्यपालांच्या निदेशानुसार अनुशेष निर्मूलनाची विशेष जबाबदारी महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणावर आहे. राज्यपाल यांनी अमरावती विभागातील चार जिल्हयातील सिंचन अनुशेष निर्मूलनाबाबत राज्यपालांच्या निदेशांच्या अंमलबजावणीवर संनियंत्रणाची जबाबदारी, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाकडे सोपविण्यात आलेली आहे. त्यानुसार, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने अनुशेष असलेल्या जिल्हयातील सिंचन क्षेत्राशी संबंधित निदेशांच्या अंमलबजावणीबाबत विशेषकरून सुधारित प्रशासकिय मान्यता, पुनर्विनियोजनाचे अधिकार, पुरेशा कर्मचारी वर्गाची उपलब्धता, भूसंपादन आणि पुनर्वसन या बाबींचा नियतकालीक आढावा घ्यावा. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाने निदेशांच्या अंमलबजावणीबाबत पूर्तता अहवाल, काही शिफारसी असल्यास त्यांसह, राज्यपालांना तिमाही सादर करावा.

३८. राज्यपाल यांनी त्यांच्या दि. १० मार्च, २०११ च्या निदेशामध्ये सिंचन क्षेत्रासह सर्व क्षेत्रांचे प्रदेशनिहाय नियतव्यय आणि खर्चाबाबत तपशीलवार माहिती संकलित करण्याची कार्यप्रणाली विकसित करण्याबाबत आदेशीत केले होते. भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१ च्या खंड (२) चे उपखंड (ख) आणि आदेशातील नियम ७ नुसार योजनेतर विकास खर्चाचे प्रदेश निहाय समन्यायी वाटप देखील राज्यपाल यांच्या कार्यक्षेत्र येत असल्यामुळे, राज्यपाल यांनी वित्त विभागाला योजनेतर खर्चाची आकडेवारीसुध्दा प्रसिध्द करण्याविषयी दि. १७ मार्च, २०१२ च्या निदेशामध्ये निदेश दिले होते. हे निदेश १३ मार्च २०१३ आणि १५ फेब्रुवारी २०१४ च्या निदेशांमध्ये पुनश्च देण्यात आले होते. तथापि असे निदेश असतांनाही, प्रदेश निहाय योजनेतर विकास खर्चाची माहिती न देता योजनेतर खर्चाची आकडेवारी उपलब्ध करून देण्यात आली. राज्यपाल यांनी आता असे निदेश दिले आहेत की, प्रदेशनिहाय योजनांतर्गत खर्च आणि योजनेतर विकास खर्चाची आकडेवारी ते संबंधित आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर तीन महिन्यांच्या आत दरवर्षी प्रकाशित करावी. राज्यपाल यांनी असेही निदेशीत केले आहे की, अर्थसंकल्पातील पारदर्शकतेची खात्री होण्यासाठी ही आकडेवारी "ऑन लाईन" ठेवण्यात यावी

आणि योग्य पद्धतीने वेळो वेळी अद्ययावत करावी. राज्यपाल यांनी निदेशीत केले आहे की, नियोजन विभागाने आर्थिक वर्ष २०१०-११ पासूनची प्रदेश निहाय योजनांतर्गत खर्चाची आकडेवारी प्रसिद्ध करावी आणि प्रदेशांतर्गत आधिक्य किंवा निधी वळविणे यांचे प्रमाण दर्शवावे. त्याचप्रमाणे, मागील तीन वर्षांसाठीची प्रदेशनिहाय योजनेतर विकास खर्चाची आकडेवारी उपलब्ध करून द्यावी. सदर निदेशाची पूर्तता मागील वर्षांच्या प्रदेशनिहाय योजनांतर्गत आणि योजनेतर विकास खर्चाच्या आकडेवारीच्या संकलनासह जुलै २०१५ पर्यंत करण्यात यावी.

३९. दिनांक १३ मार्च २०१३ च्या निदेशातील परिच्छेद ३७ नुसार, नियोजन विभागाने अर्थसंकल्प पत्रकांतील अविभाज्य खर्चाची बाब निहाय पुनर्तपासणी करावी आणि शक्य असेल तिथे त्या त्या प्रदेशांसाठी खर्च दर्शवावा असे राज्यपाल यांनी निदेशीत केले होते. राज्यपाल यांनी पुनःश्च असे निदेशीत केले आहे की, बाब निहाय खर्चाचे वर्गीकरण करण्यासाठी सर्वतोपरी प्रयत्न करावेत ज्यायोगे कोणतीही विभाज्य बाब चुकीने अविभाज्य बाब म्हणून गणली जाणार नाही याची खात्री होईल. या बाबतचा तपशील जुलै २०१५ पर्यंत राज्यपालांना सादर करावा.

४०. राज्यपालांच्या दिनांक १३ मार्च २०१३ च्या निदेशातील परिच्छेद ३८ नुसार निदेशांच्या अंमलबजावणीबाबत विभागीय आयुक्तांनी जलसंपदा, सार्वजनिक आरोग्य, उच्च व तंत्र शिक्षण आणि कृषी संचाचे विद्युतीकरण या क्षेत्रांच्या अनुशेष निर्मूलनाबाबत त्रैमासिक आढावा घेण्याबाबत राज्यपाल यांनी निदेश दिले होते. विभागीय आयुक्तांनी अनुशेष निर्मूलन कार्यक्रमाच्या कामांच्या प्रगतीचा त्रैमासिक आढावा घेण्याबाबतचे निदेश चालू राहतील.

४१. राज्यपाल यांनी मागील काही निदेशांचे पूर्ण अनुपालन झाले नसल्याबाबत चिंता व्यक्त केली आहे. नियोजन विभागाने दि. २७ मे, २००९ च्या निदेशातील परिच्छेद ५४ नुसार योजनांचे परिणाम निर्धारण अभ्यास तसेच परिच्छेद ४१ नुसार प्रकल्पांच्या कालापव्यय आणि दरवाढी संबंधीचा अहवाल अद्याप सादर केलेला नाही. ही अनुपालने तातडीने पूर्ण होतील अशी अपेक्षा राज्यपाल यांनी व्यक्त केली आहे. राज्यपाल यांनी असे निदेश दिले आहेत की, मुख्य सचिवांनी चालू तसेच पूर्वीच्या निदेशातील अनुपालनांचा आढावा घ्यावा आणि धोरणात्मक मुद्दे असल्यास त्यांचे शासनस्तरावर योग्य निराकरण करावे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नांवाने,

(विकास चन्द्र रस्तोगी)
राज्यपालांचे सचिव

राजभवन, मुंबई.

दिनांक : १० मार्च, २०१५.

जोडपत्र - १

निर्देशांक व अनुशेष समितीने गणना केल्यानुसार (दिनांक १ एप्रिल, १९९४ रोजी असल्याप्रमाणे) प्रदेशनिहाय वित्तीय अनुशेष दर्शविणारे विवरणपत्र.

(रुपये कोटीत)

अनुक्रमांक	प्रदेश	सिंचन	इतर अनुशेष क्षेत्र	एकूण अनुशेष
१	२	३	४	५
१	विदर्भ	४०८३.०० (५५.०४%)	२५४१.०२ (३८.५७%)	६६२४.०२ (४७.६०%)
२	मराठवाडा	२४०१.०० (३२.३७%)	१६०३.५५ (२४.३४%)	४००४.५५ (२८.७७%)
३	उर्वरित महाराष्ट्र	९३४.०० (१२.५९%)	२४४४.२० (३७.०९%)	३३७८.२० (२३.६३%)
४	एकूण	७४१८.०० (१००%)	६५८८.७७ (१००%)	१४००६.७७ (१००%)

आधार : निर्देशांक व अनुशेष समिती अहवाल

जोडपत्र - २

अमरावती विभागातील गत ७ वर्षातील दूर झालेला भौतिक अनुशेष

जून २००७ चा अनुशेष - ३,३८,०७० हेक्टर

वर्ष	उर्वरित अनुशेष (हेक्टर रसतु मध्ये)	मागील वर्षात दूर झालेला अनुशेष (हेक्टर रसतु मध्ये)
१	२	३
जून २००८	२,९१,३७०	४६,७००
जून २००९	२,६३,४५३	२७,९१७
जून २०१०	२,५७,५१८	५,९३५
जून २०११	२,४७,९४८	९,५७०
जून २०१२	२.३४,०१९	१३,९२९
जून २०१३	२,२७,२६९	६,७५०
जून २०१४	२,२३,७०५	३,५६४

आधार : विदर्भ सिंचन विकास मंडळ, जलसंपदा विभाग आणि महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण यांचे अहवाल.

जोडपत्र - ३

सुधारित भौतिक अनुशेष निर्मूलन कार्यक्रम *

(हेक्टर रसतु)

अनु क्रमांक	जिल्हा	प्रकल्पांची संख्या	१ जुलै २०१२ रोजीचा शिल्लक सिंचन अनुशेष	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३-१४	२०१४-१५	२०१५-१६	एकूण कार्यक्रम
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१	अमरावती	३३	७९६८०	७५६	२०७२	१६८५१	२६४९५	३८४६०	८३८७८
२	अकोला	१२	४९३६७	५६७१	१९२०	९८८३	१८३७४	१७८२७	४८००४
३	वाशीम	४८	३८३५४		१५०३१	१८१८५	६३१२	०	३९५२८
४	बुलढाणा	९	६६६१८	३५४२	६४४१	७९८६	९१८४	४१६५२	६५२६३
एकूण (राज्यस्तर)		१०२	२३४०१९	९९६९	२५४६४	५२९०५	६०३६५	९७९३९	२३६६७३
स्थानिकस्तर		४		१६०५	२१००	५६००	५९००	६२१८	१९८१८
एकूण		१०६	२३४०१९	११५७४#	२७५६४	५८५०५	६६२६५	१०४१५७	२५६४९१

* जलसंपदा विभागाचे पत्र दि.८.३.२०१३ नुसार

२०११-१२ ची प्रत्यक्ष अनुशेष निर्मूलनाची संख्या जून २०११ आणि जून २०१२ च्या शिल्लक अनुशेषाच्या संबधीत संख्येशी जुळत नाही.

जोडपत्र - ४
सुधारित वित्तीय अनुशेष निर्मूलन कार्यक्रम *
(रुपये कोटीत)

अनु क्रमांक	जिल्हा	प्रकल्पांची संख्या	२०११-१२	२०१२-१३	२०१३-१४	२०१४-१५	२०१५-१६	एकूण कार्यक्रम
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	अमरावती	३३	३४५.४०	६१८.११	८८०.९७	७०६.४९	४५७.११	३००८.०८
२	अकोला	१२	२७०.३३	२८०.५३	५१९.९४	२८४.२६	२२४.५६	१५७९.६१
३	वाशीम	४८	१६०.०६	५२१.००	२८५.८४	६५.५५	०	१०३२.४५
४	बुलढाणा	९	२५९.०१	३८४.४३	९७२.२२	९८४.३५	६४३.३६	३२४३.३७
	एकूण राज्यस्तर	१०२	१०३४.८०	१८०४.०७	२६५८.९७	२०४०.६५	१३२५.०३	८८६३.५१
	स्थानिकस्तर	४	८४.३५	४०.००	५४.००	५४.००	५७.६७	२९०.०२
	एकूण	१०६	१११९.१५	१८४४.०७	२७१२.९७	२०९४.६५	१३८२.७०	९१५३.५३

* जलसंपदा विभागाचे पत्र दि.८.३.२०१३ नुसार

जोडपत्र - ५

चालू सिंचन प्रकल्पांची शिल्लक किंमत

अनुक्रमांक	प्रदेश	दि. १. ४. २०१४ रोजीची प्रकल्प संख्या	१ एप्रिल २०१४ रोजीची शिल्लक किंमत(रु. कोटीत)@
१	२	३	४
१	विदर्भ	१९८	२८८३३
२	मराठवाडा	७६	१०२५२
३	उर्वरित महाराष्ट्र	१७८	३१६६५
	एकूण	४५२	७०७५०

@ तात्पुरती किंमत

आधार : जलसंपदा विभाग

जोडपत्र - ६ अ

वार्षिक योजना २०१५-१६ मधील सिंचन क्षेत्रातील नियतव्ययाच्या नियत वाटपाची तत्वे दर्शविणारे विवरणपत्र

प्रदेश	लोकसंख्या * (जनगणना २०११)	लोकसंख्येची टक्केवारी	निव्वळ पेरलेले क्षेत्र (००० हेक्टर)#	निव्वळ पेरलेल्या क्षेत्राची टक्केवारी	लोकसंख्या आणि क्षेत्र यांचा भार (समान)
१	२	३	४	५	६
विदर्भ	२३००३१७९	२३.०३%	५१०६.८	२८.२७%	२५.६५%
मराठवाडा	१८७२७७४८	१८.७५%	४७५५.९	२६.३३%	२२.५४%
उर्वरित महाराष्ट्र	५८१६३५९८	५८.२३%	८१९९.३	४५.४०%	५१.८१%
एकूण	९९८९४५२५	१००.००%	१८०६२	१००.००%	१००.००%

* आधार : जनगणना २०११

आधार : निर्देशांक व अनुशेष समिती अहवाल भाग एक

जोडपत्र - ६ ब

आदिवासी उप योजनेमधील सिंचन क्षेत्रातील नियत व्ययाच्या नियत वाटपाची तत्वे दर्शविणारे विवरणपत्र- वार्षिक योजना, २०१५-१६
(रुपये कोटीत)

प्रदेश	आदिवासी लोकसंख्या (जनगणना २०११)	लोकसंख्येची टक्केवारी	जनजाति उपयोजनेखालील क्षेत्र) चौ.कि. मी.)	जनजाति उपयोजनेखालील क्षेत्राची टक्केवारी	लोकसंख्या आणि क्षेत्र यांचा भार (समान)
१	२	३	४	५	६
विदर्भ	२९१८७३७	२८.१२%	३११०१	५६.०७%	४२.०९%
मराठवाडा	७४६०४१	७.१९%	१९८३	३.५८%	५.३८%
उर्वरित महाराष्ट्र	६७१५७८२	६४.६९%	२२३८२	४०.३५%	५२.५२%
एकूण	१०३८०५६०	१००.००%	५५४६६	१००.००%	१००.००%

आधार : जनगणना २०११ व आदिवासी विकास विभाग, महाराष्ट्र शासन

जोडपत्र - ७

आर्थिक वर्ष २००८-०९ ते २०१२-१३ मध्ये आधिक्य/तुटीबाबत
दुरुस्तीचा संकलीत स्वरुपातील विवरणपत्र

(रु. कोटीत)

	आर्थिक वर्षात करावयाच्या दुरुस्त्या					एकूण	आर्थिक वर्षात करावयाच्या दुरुस्त्या		
	२००८. ०९	२००९. १०	२०१०. ११	२०११. १२	२०१२. १३		२०१४. १५	२०१५.१६	२०१६.१७
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
प्रदेश	जोडपत्र ७ इ स्तंभ १३ पहावा	जोडपत्र ७ अ स्तंभ १० पहावा	जोडपत्र ७ ब स्तंभ ९ पहावा	जोडपत्र ७ क स्तंभ ९ पहावा	जोडपत्र ७ ड स्तंभ १० पहावा	= स्तंभ २ + स्तंभ ३ + स्तंभ ४ + स्तंभ ५ + स्तंभ ६	= स्तंभ ७/३	= स्तंभ ७/३	= स्तंभ ७/३
विदर्भ	४१६.१०	७४४.९८	-४३३. ०८	-२६२. ७१	४५४.६५	१४०२.२२	-४६७. ४१	-४६७.४१	४६७.४१
मराठवाडा	१२७.१५	-१२.७०	८५.९२	२१७.२५	६८.११	२३१.४४	७७.१५	७७.१५	७७.१५
उर्वरित महाराष्ट्र	५४३.२५	७५७.६८	३४७.१६	४५.४६	५२२.७६	११७०.७९	३९०.२६	३९०.२६	३९०.२६

स्त्रोत: आर्थिक वर्ष २०१४-१५ चे निदेश दिनांक १५.२.२०१४ मधील जोड पत्र
७ फ पुन्हा देण्यात येत आहे.

जोडपत्र -८

उपलब्ध नियत वाटपातून अनुशेष दूर करणे, तीन प्रदेशांसाठी निधीचे नियत वाटप आणि त्यानंतर उर्वरित निधीचे लोकसंख्या व निव्वळ पेरणी क्षेत्र यांच्या भारांकाच्या आधारे करावयाचे संवितरण दर्शविणारे विवरणपत्र वार्षिक योजना २०१५-१६

(रुपये कोटीत)

सिंचन क्षेत्रासाठी विभाज्य नियतव्यय	५२११.२९
अनुशेष दूर करण्यासाठी दिलेला नियतव्यय	१०००
नियत वाटप तत्वानुसार नियत वाटपासाठी उपलब्ध नियतव्यय	४२११.२९

प्रदेश	अनुशेष जिल्हयांसाठी विशेष नियत वाटप	लोकसंख्या व निव्वळ पेरलेले क्षेत्र यांचे प्रदेशनिहाय प्रमाण(सम प्रमाणात) (वरील जोडपत्र ६ अ स्तंभ ६ पहा)	शिल्लक निधीचे संवितरण	२००९-२०१३ मध्ये खर्चातील आधिक्य/तुटी आणि (२०१४-१५ ते २०१६-१७ वर्षांसाठीची) सुधारित सुरुवातीची शिल्लक (निदेश २०१४-१५ दिनांक १५ फेब्रुवारी २०१४ जोडपत्र ७ फ स्तंभ ८ पहावा) (वरील जोडपत्र ७ पहा) .	एकूण नियतवाटप
१	२	३	४	५	६=स्तंभ २ + स्तंभ ४ + स्तंभ ५
विदर्भ	१०००.००	२५.६५%	१०८०.१९	४६७.४१	२५४७.६०
मराठवाडा	०	२२.५४%	९४९.२३	-७७.१५	८७२.०८
उर्वरित महाराष्ट्र	०	५१.८१%	२१८१.८७	-३९०.२६	१७९१.६१
एकूण	१०००.००	१००.००%	४२११.२९		५२११.२९

जोडपत्र - ९

आदिवासी लोकसंख्या व आदिवासी उपयोजना क्षेत्र यांच्या भारांकाच्या आधारे
आदिवासी उप योजना अंतर्गत निधीचे करावयाचे संवितरण दर्शविणारे विवरणपत्र
वार्षिक नियोजन २०१५-१६

(रुपये कोटीत)

सिंचन क्षेत्रासाठीचा विभाज्य नियतव्यय	५०
--	----

प्रदेश	आदिवासी लोकसंख्या आणि आदिवासी उप योजना क्षेत्र यांचे प्रदेशनिहाय भारांक (समान भार)	नियतवाटप
१	२	३
विदर्भ	४२.०९%	२१.०४
मराठवाडा	५.३८%	२.६९
उर्वरित महाराष्ट्र	५२.५२%	२६.२७
एकूण	१००.००%	५०.००

जोडपत्र - १०

१ फेब्रुवारी २०१४ रोजी असल्याप्रमाणे सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रातील प्रदेशनिहाय उर्वरित वित्तीय अनुशेष दर्शविणारे विवरणपत्र

(रुपये कोटीत)

विदर्भ		मराठवाडा		उर्वरित महाराष्ट्र		एकूण	
१.४. २००० रोजी असलेला अनुशेष	१.२. २०१५ रोजी असलेला उर्वरित अनुशेष	१.४.२००० रोजी असलेला अनुशेष	१.२.२०१५ रोजी असलेला उर्वरित अनुशेष	१.४.२००० रोजी असलेला अनुशेष	१.२.२०१५ रोजी असलेला उर्वरित अनुशेष	१.४.२००० रोजी असलेला अनुशेष	१.२.२०१५ रोजी असलेला उर्वरित अनुशेष
१	२	३	४	५	६	७	८
१८७.३४	९.१३ २.५१%	४२२.७४	२३०.२३ ४७.६२%	७४३.५९	२२५.४० ४९.८७%	१३५३.६७	४६४.७६ १००%

जोडपत्र - ११

वार्षिक योजना २०१५-१६ मध्ये सिंचन क्षेत्राव्यतिरिक्त अन्य क्षेत्रातील अनुशेष दूर करण्यासाठी नियतव्ययाचे क्षेत्र-निहाय नियत वाटप दर्शविणारे विवरणपत्र

(रुपये कोटीत)

अ. क्र.	क्षेत्र	विदर्भ	मराठवाडा	उर्वरित महाराष्ट्र	एकूण
१	२	३	४	५	६
१	तंत्र शिक्षण	२.३९	४.६२	१८.३६	२५.३७
अ	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	०.५०	०.५०	९.००	१०.००
ब	तंत्रनिकेतने	१.३९	३.२२	५.७६	१०.३७
क	तंत्र माध्यमिक शाळा	०.५०	०.९०	३.६०	५.००
२	सार्वजनिक आरोग्य	९.४४	३९.३२	११९.०४	१६७.८०
३	पंपसंचाचे विद्युतीकरण	१५८.४	००	६१.६०	२२०.००
	एकूण (१ + २ + ३)	१७०.२३	४३.९४	१९९.००	४१३.१७
		४१.२०%	१०.६३%	४८.१७%	१००%

तळटीप :- परिच्छेद ३४ मध्ये स्पष्ट केलेल्या प्रयोजनाकरिता वरील नियतवाटपाखेरीज प्रत्येक विकास मंडळासाठी रुपये २ कोटी इतकी रक्कम राखून ठेवण्यात येईल.